

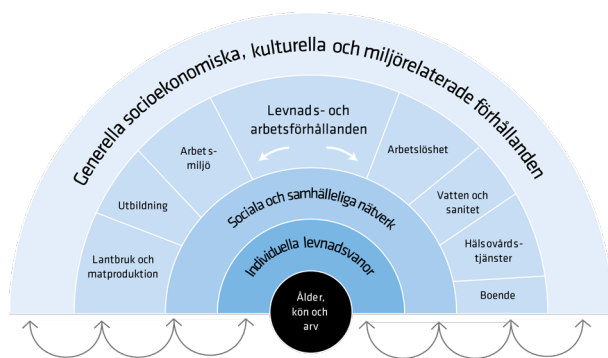
Risk- och skyddsfaktorer för skador av alkohol hos barn och unga

Faktabladet beskriver faktorer som ökar respektive minskar risken för att barn börjar dricka alkohol samt att barn och unga får skador av alkohol.

Många olika faktorer kan påverka att barn och unga börjar dricka alkohol eller får skador av alkohol. Dessa kallas hälsans bestämningsfaktorer och kan delas in i sådana som ökar (riskfaktorer) eller minskar risken (skyddsfaktorer).

Bestämningsfaktorerna kan delas in i olika nivåer i samhället, se figur 1. De kan till exempel vara kopplade till generella socioekonomiska, kulturella och miljörelaterade förhållanden, levnads- och arbetsförhållanden, sociala nätverk, individuella levnadsvanor eller ålder, kön och arv.

Figur 1. Modell över hälsans bestämningsfaktorer

I detta faktablad sammanfattar vi resultaten från en omfattande kartläggande litteraturöversikt om risk- och skyddsfaktorer för konsumtion och skador av alkohol hos barn, samt skador av alkohol hos unga vuxna, i Norden. I översikten identifierade vi risk- och skyddsfaktorer på alla nivåer förutom generella socioekonomiska, kulturella och miljörelaterade förhållanden. Forskning från andra delar av världen har dock identifierat risk- och skyddsfaktorer på den nivån, exempelvis normer kring konsumtion av alkohol och tillgänglighet till alkohol på samhällsnivå.

Riskfaktorer för konsumtion av alkohol

De flesta riskfaktorer har inte studerats separat hos flickor och pojkar, men när detta har gjorts och riskfaktorerna skiljer sig mellan könen anges det i parantes.

I översikten identifierades två riskfaktorer för att barn intensivkonsumerar alkohol i tonåren, på nivåerna *ålder*, *kön* och *arv* respektive *individuella levnadsvanor*:

- symtom på beteendestörning av utagerande slag
- tidigare konsumtion av alkohol.

Om litteraturöversikten

Faktabladet sammanfattar resultaten från en omfattande kartläggande litteraturöversikt av 94 longitudinella nordiska studier. Översikten kartlägger kunskapsläget om risk- och skyddsfaktorer för konsumtion och skador av alkohol hos barn, samt skador av alkohol hos unga vuxna, i Norden. Barn definieras som 0–17 år och unga vuxna som 18–29 år.

Alkoholrelaterade skador definieras i översikten som

- explicit alkoholdiagnos
- rattfylleri
- annat brott kopplat till fylleri
- självrapporterad negativ konsekvens av alkoholkonsumtion.

[Risk- och skyddsfaktorer för konsumtion och skador av alkohol hos barn, samt skador av alkohol hos unga vuxna](#)

Riskfaktorer för skador av alkohol

I översikten identifierades 24 riskfaktorer för skador av alkohol hos barn och unga. På nivån *levnads- och arbetsförhållanden* tyder översikten på följande riskfaktorer.

Hos barn och unga vuxna:

- bo i ett socioekonomiskt utsatt bostadsområde
- ha förälder med kriminalitet eller skador av alkohol eller narkotika

- inte bo hos båda föräldrarna i barndomen (pojkar, kvinnor och män)
- yngre än 7 år vid skolstart (flickor och kvinnor)

Hos barn:

- vara yngre syskon
- ha föräldrar med låg utbildningsnivå
- ha föräldrar med låg inkomst.

Hos unga vuxna:

- vara arbetslös
- ha låg utbildningsnivå
- ha låga betyg i årskurs 9
- vara ensamstående eller skild
- bo i storstad (inte riskfaktor för rattfylleri)
- ha förälder med psykisk sjukdom
- ha utsatts för våld av förälder (män) (riskfaktor för rattfylleri)
- en förälder utsatt den andra för våld (män) (riskfaktor för rattfylleri)
- ha mamma som fick barn innan 19 års ålder
- ha förälder som är född i övriga Norden
- vara adopterad.

På nivån *individuella levnadsvanor* tyder översikten på följande riskfaktorer.

Hos unga vuxna:

- tidigare konsumtion av alkohol
- kriminalitet (män)
- tidigare skador av alkohol (män).

På nivån *ålder, kön och arv* tyder översikten på följande riskfaktorer.

Hos unga vuxna:

- diagnostiserad adhd
- kön (män).

Hos barn:

- symtom på beteendestörning av utagerande slag (pojkar) (riskfaktor för rattfylleri).

Skyddsfaktorer för skador av alkohol

På nivån *levnads- och arbetsförhållanden* tyder översikten på följande skyddsfaktorer.

Hos unga vuxna:

- ha föräldrar födda utanför Norden
- bo i en storstad (skyddsfaktor för rattfylleri)
- vara gravid
- ha en gravid partner.

På nivån *ålder, kön och arv* tyder översikten på följande skyddsfaktorer hos unga vuxna:

- förmåga att hantera stressfyllda situationer (män).

I den här översikten identifierades ett fåtal skyddsfaktorer. Det beror bland annat på att det finns få nordiska studier som undersöker skyddsfaktorer. Det ska inte tolkas som att det inte finns skyddande faktorer för konsumtion och skador av alkohol hos barn och unga. För några riskfaktorer kan motsatsen troligtvis vara en skyddsfaktor, exempelvis hög socioekonomisk position. Men frånvaro av en riskfaktor är inte alltid en skyddsfaktor. Det är till exempel inte en skyddsfaktor att inte ha adhd.

Kunskapen kan hjälpa dig att prioritera

Översikten visar att det är viktigt att tidigt identifiera barn och unga som exponeras för flera riskfaktorer för att kunna förebygga att de får skador av alkohol.

De risk- och skyddsfaktorer som presenteras här kan användas i arbetsmodellen Snabbguiden och som utgångspunkt i det förebyggande arbetet på lokal nivå. Kunskap om den lokala kontexten är en förutsättning för ett effektivt hälsofrämjande och förebyggande arbete.

Snabbguide till effektivt förebyggande arbete

Snabbguiden är en modell för kvalitetssäkring och utveckling av hälsofrämjande och förebyggande arbete. De faser i modellen där kunskapen om risk- och skyddsfaktorer kan användas är:

- 1 Kartlägga och analysera
- 2 Bedöma resurser
- 4 Utforma insatsen
- 7 Följa upp och utvärdera

[Snabbguiden till effektivt förebyggande arbete](#)